

AJÁNLÓ

EMLÉKKÖNYV ÁDÁM ANTAL EGYETEMI TANÁR SZÜLETÉSÉNEK HETVENEDIK ÉVFORDULÓJÁRA

A pécsi egyetem kiadásában megjelent kötet tisztelegés Ádám Antal nyugalmazott alkotmánybíró előtt, aki ötvenegy éve kötődik az ottani jogi karhoz. Petrétei József, a kötet szerkesztője, átfogó életrajzi esszében mutatja be Ádám életútját és szakmai pályáját. A születésének hetvenedik évfordulóját ünneplő professzor a közjogtudomány és az alkotmányjog egyik legnépszerűbb és talán a legtöbbet publikáló képviselője. Az emlékkönyv felsorolja Ádám Antal eddig megjelent monográfiáit, egyetemi jegyzeteit, tanulmányait és szemlecikkeit, valamint az ő szerkesztésében megjelent tudományos és ismeretterjesztő könyveket.

A kötetben huszonegy tanulmány olvasható elismert hazai közjogászoktól, és írásával köszönti a jubiláns professzort Patrice Gélárd, a Nemzetközi Alkotmányjogi Társaság Díszelnöke, Heinz Schäffer bécsi és Heinrich Scholler müncheni egyetemi tanár is. A Fundamentum olvasóinak figyelmébe ajánljuk mindekelőtt Holló András *Az Alkotmánybíróság viszonya az alkotmányhoz* című dolgozatát, Petrétei József *A jogszabályok érvényessége és hatályossága a magyar Alkotmánybíróság gyakorlatában* című leíró tanulmányát, Ráczi Attila *Alapvető jogok és jogforrások* című áttekintését, Szikinger István *Alkotmánybíráskodás és rendvédelem* című írását, valamint Takács Albert *A jogértelmezés útjai a jogbiztonság és az alkotmányosság felé* című tanulmányát.

(*Dialóg Campus Kiadó,
Budapest–Pécs, 2000.
353 oldal, á.n.*)

LUDASSY MÁRIA: ELHISZEM, MERT ÉSSZERŰ

Az emberi jogok modern felfogásának szülőhelyére és „szülőatyjaihoz” kalauzol el Ludassy Mária tanulmánykötete, az „Elhiszem, mert ésszerű” címet viselő könyv. Felvonul itt minden szerző és minden gondolat, aki és ami csak számít, a felvilágosodás szinte összes jelese Hobbes-tól Condorcet-en és Rousseau-n át Benjamin Constantig, hogy példázza a múlt vizein hajótúrára invitált olvasónak a parafrazált mondást, miszerint van új a nap alatt, csak éppen már rég felalálták. A kérdések ugyanis, amelyeket Lu-

dassy könyvében a tizennyolcadik és tizenkilencedik század fordulótizedei szellemi áramlatainak segítségével körbejár, mondhatni napi aktualitásúak, és ha egyáltalán van remény a hozzávetőleges felelet megadására, ahhoz nagyban segíthetnek a felvilágosodás képviselői, akik a mai napig rányomják bélyegüket az emberiség legutóbbi kétszáz évének válaszkísérleteire

Egy rövid ajánlás csupán egyetlen kiragadott példával támaszthatja alá mindezt, legyen pedig ez az Egyetemes erkölcs versus etikai relativizmus című írás, amely a francia felvilágosodás a multikulturalizmus és az emberjogi univerzalizmus választóján alcímet és témamejelölést viseli. Az erkölcsi eszmék egyetemessége elvének igazolási kísérleteit nyomom követve Ludassy arról ír, hogy a „multikulturalitás” ama formája, mely a más kultúrák tiszteletét, sőt szeretetét az egyetemes emberi jogok korrelátumaként kezelte volna, ismeretlen a francia felvilágosodás filozófusai számára. Majd így zárja írását: „Az igazi kihívást nem az jelentette az emberi jogi univerzalizmus számára, hogy vannak más kultúrák, amelyek még nem jutottak el az emberi méltóság tiszteletének kulturális szintjére, hanem annak proklamálása, hogy az emberi jogok egyetemességének elve is csak egyike (még csak nem is a legáltalánosabbika) a versengő kulturális szervezőelveknek... Voltaire-t parafrazálva: ha nem létezik egyetemes érvényességű emberi-jogi norma, fel kell találnunk.”

Ismerős gondolat. A XXI. század küszöbén az euroatlanti világ a jelek szerint nem kevesebbel próbálkozik, mint annak bizonyításával és elfogadtatásával, hogy ez a norma már feltaláltott és egyetemes alkalmazásának akadályai az útból eltávolítandók

(*Osiris Kiadó,
Budapest, 1999
211 oldal, 1480 forint*)

MIKLÓS KONTRA, ROBERT PHILLIPSON, TORE SKUTNABB-KANGAS AND TIBOR VÁRADY (SZERK.): LANGUAGE: A RIGHT AND A RESOURCE. APPROACHING LINGUISTIC HUMAN RIGHTS

A nyelvi jogok érvényesülése nem csupán az egyik legfontosabb alapvető emberi szükséglet, az önazonosság megőrzésének előfeltétele, de a hidegháború utáni nemzetközi közösség egyik fontos problémája is, hiszen a különböző nyelvi közösségek békés

együttélése nagyon is szükséges az államok stabilitásának fenntartásához. Így nem véletlen a nyelvi emberi jogok kérdése iránt egyre nagyobb a tudományos érdeklődés.

1997 októberében Budapesten, a Közép-Európai Egyetem Emberi Jogi Programja és az MTA Nyelvtudományi Intézete szervezésében széles körű nemzetközi konferenciát tartottak, amelynek tárgya a nyelvi jogok koncepcionális problémái mellett, azok tényleges érvényesülése volt. Ennek a konferenciának az anyaga jelent meg könyv formában Kontra Miklós, Robert Phillipson, Tore Skutnabb-Kangas és Várady Tibor szerkesztésében, a jog, a szociológia és a pedagógia, illetve a nyelvtudomány érintkező területei művelőinek tanulmányait közzétéve. Igen érdekes írás olvasható a kötetben többek között a balti államok és Kanada nyelvi helyzetéről, a kurd nyelvű égi televíziós csatorna szerepéről, a nemzetközi kereskedelmi jog (WTO, EU) hatásáról a nyelvi jogokra a határokon átnyúló média szabályozása révén, a roma és a siket jelnyelv használatának súlyos helyzetéről Magyarországon, az angol mint globális nyelv terjedéséről.

A kötet tanulmányai világossá teszik, hogy a nyelv mint társadalmi erőforrás és a nyelvhasználat mint emberi jog felfogása egymást kiegészítheti. A nyelv mint kulturális tőke ugyanis nem zárja ki a nyelvi jogok elismerését és tiszteletben tartásáért folytatott küzdelmet, sőt meggyőző erővel bírhat a nyelvi többség egyetértésének megszerzése során. A másik alapvető tanulság az, hogy a nyelvi emberi jogok fogalmi rendszerének egyértelművé tételéhez alapos multidiszciplináris kutatásokra van szükség, ez az, ami lehetővé teszi, hogy a kérdéssel foglalkozó jogászok és nyelv-, illetve társadalom-tudósok egy nyelvet beszéljenek. Ez az „egynyelvűség” a nyelvi pluralizmus érvényesülésének egyik előfeltétele.

*(CEU Press,
Budapest, 1999,
346 oldal, 4795 forint)*

KONTRA MIKLÓS: KÖZÉRDEKŰ NYELVÉSZET

A tudománynak csak kárára van, ha beleártja magát a társadalmat érdeklő, izgató kérdésekbe – idézi az elterjedt véleményt könyve bevezetőjében

Kontra Miklós, a Közérdekű nyelvészet című kötet szerzője. Természetesen, egyet nem értőleg. S hogy ő mennyire másként gondolja, arra ékes bizonyíték ez a tetszetős könyvecske, amelynek tanulmányai mással sem foglalkoznak, mint a társadalmat érdeklő, izgató kérdésekkel. Olyanokkal, mint hogy kell-e félni a ‘kétnyelvű oktatástól’, lehet-e tisztán beszélni magyarul, tudnak-e magyarul a chicagói magyarok, vagy hogyan függ össze az angol nyelvi, kulturális imperializmus és a magyar tanárképzés.

Emberi jogi folyóiratban azonban e nagyon is időszzerű és újszerűen feldolgozott témák miatt még nem volna indokolt az olvasók figyelmébe ajánlani Kontra Miklós írásait. Ám nagyon is idevalóvá teszi a kötetet a Nyelv és jog című fejezet, amelynek egyik írása a tannyelvi diszkrimináció és a cigány munkanélküliség összefüggéseit tárja fel (először a Fundamentum 1997/2. számában jelent meg, sajnálatos módon ott – a szerkesztő hibájából – lábjegyzetek nélkül), a másik pedig magyar vonatkozású széljegyzeteket fűz a nyelvi jogok egyetemes nyilatkozatához. Mindkettő a társadalomkutató tényítisztelő kerülhetlenségével mutatja be, mennyire esnek egybe vagy térnek el egymástól a hazai kisebbségi jogi gyakorlatról élő elképzelések és a valóság. Mint a szerző írja, ‘amikor a hazai kisebbségek jónak mondott helyzetéről esik szó, senki se gondol/utal a cigányokra. És erre jó oka is van, hiszen cigányságunk anyanyelvi oktatási jogai, ha a kodifikáció szintjén nem is térnek el például a hazai németek jogaitól, az érvényesítésben/érvényesíthetőségben messze elmaradnak azoktól. A magyarországi cigányok egy részét tannyelvi diszkrimináció sújtja, ami eleve munkanélküliségre ítéli őket. A diszkrimináció ‘megindoklásában’ nálunk sem ismeretlen az az érv, hogy ‘nincs irodalmi nyelvük, túl sok nyelvjárást beszélnek, egymást sem értik’. Ezt a mai Magyarországon még szalonképes érvert nevezzi a Barcelonai Nyilatkozat elfogadhatatlannak.”

És ez az a helyzet, amely a nyelvtudomány művelőjét is arra indítja, hogy folyamatosan beleártsa magát a társadalmat érdeklő, izgató, ilyen és ehhez hasonló kérdésekbe.

*(Osiris Kiadó,
Budapest, 1999,
162 oldal, 980 forint)*